

Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 32, Zagreb, 2014., 345 str.

U izdanju Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 2014. godine izašao je novi broj *Zbornika*, standardno podijeljenog u tri dijela. Prvi dio, koji sadržava članke (1-260), drugi pod nazivom *Grada* (263-290) te treći, *Ocjene i prikazi* (293-345). Prvi dio *Zbornika* donosi ukupno jedanaest članaka, svih odreda izvornih znanstvenih radova poredanih po kronološkom redu.

Tekst koji otvara ovaj broj *Zbornika* potpisuju Hrvoje Gračanin i Goran Bilogrivić, a nosi naslov »Postrimski grad u južnoj Panoniji: primjer Siscije« (1-26). Baveći se razdobljem od 4. do 9. stoljeća, autori na primjeru sudbine Siscije analiziraju političke, ekonomske i demografske promjene urbanih naselja južne Panonije uzrokovane nestankom rimske vlasti na prijelazu iz kasne antike u srednji vijek. Uz ostalo, pozornost se također pridaje i pitanju naseobinskog pomaka srednjovjekovnog naselja u odnosu na antički grad.

Nakon ovog rada slijede četiri rada srednjovjekovne tematike. Mađarska medijevistica Éva B. Halász autorica je članka pod naslovom »Arhontologija Velikog Kalnika u srednjem vijeku« (27-38). Rad na temelju novih izvora nadopunjava podatke o povijesti županije Kalnik i tvrdog grada Velikog Kalnika od njegovih prvih spominjanja u 13. stoljeću sve do početka 16. stoljeća, donoseći popise kako viših tako i nižih dužnosnika. Uz kraći tekstualni dio, rad sadrži tabele kronološki popisanih župana, kaštelana i kapetana, zemaljskih župana, stotnika i pristava. U radu naziva »O procesu demokratizacije u pisanju kasno-srednjovjekovnih privatno-pravnih bilježničkih isprava u istočno-jadranskim komunama« (39-66) Zoran Ladić proučava trend porasta broja notarskih isprava u svim urbanim sredinama istočnoga Jadrana od 13. do kraja 15. stoljeća. Protumačivši tu pojavu kao posljedicu porasta broja bilježničkih kancelarija u komunama i gradovima na koju su utjecale nove statutarne odredbe i promjene u percepciji pojedinaca prema svakodnevnom poslovanju, autor naglašava važnost te građe za razumijevanje srednjovjekovnog urbanog života. Članak Marije Karbić »Plemićka obitelj Mikšić iz roda Levča do početka 16. stoljeća« (67-78), prati povijest te turopoljske plemićke obitelji od njezine prve pojave u vrelima sredinom 14. pa sve do početka 16. stoljeća. Stavivši tu obitelj u širi društveni kontekst, u radu se nastoje dati odgovori na razna pitanja vezana za izdvajanja pojedinih obitelji iz plemićkih rodova, posjedovnih odnosa, nasljednih prava ili položaja žena. Radom naslovljenim »Kultura čitanja u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku« (79-98) autora Gorana Budeča zaključuje se sekcija članaka srednjovjekovne tematike. Na temelju analize fonda inventara dobara šibenske komune, u radu se prikazuju bibliotečne jedinice u vlasništvu pripadnika različitih slojeva društva u svrhu proučavanja materijalne kulture i raznih aspekata svakodnevnog života u gradu. Sam tekst popraćen je grafikonom i tabelom.

Dio rubrike koji se odnosi na razdoblje ranog novog vijeka započinje člankom naslova »Zadarski patricij Lujo Detriko (1672. – 1749.)« (99-129) autorice Lovorke Čoralić. Nakon uvodnog dijela u kojemu se donose podatci o Detriku i nekim drugim članovima te patricijske obitelji, središnji se dio rada, temeljen u prvom redu na arhivskoj građi iz Archivio di Stato di Venezia, usredotočuje na sastav pukovnije kojom je Detriko zapovijedao većim

dijelom 18. stoljeća, a posebno na njegovu osobnu satniju. Rad je popraćen i priložima u kojima se donose detaljni popisi ljudstva u Detrikovoj satniji. Još jedan tekst autorice Marije Kocić bavi se mletačkom tematikom. Naslovljen »Mletačko-austrijski savez iz 1716. godine u svjetlu engleskih izvora« (131-147), članak donosi nove spoznaje o mletačko-austrijskim pregovorima, u hrvatskoj historiografiji manje poznatoj epizodi iz vremena Drugog morejskog rata (1714. – 1718.), temeljenih na izvještajima britanskih diplomata iz Venecije i Istambula. »Knjižica zagonetki fra Bernardina Mayora – povijesni kontekst« (149-170) rad je Ane Biočić u kojem se, uz biografiju samog autora, analizira dosad neistražena knjižica od deset tematski povezanih zagonetaka o znamenitim osobama iz vojnog i političkog života u ranonovovjekovnoj Hrvatskoj. U prilogu se donosi prijevod analizirane knjižice originalnog naslova *Aenigmata in suis nobilibus nominibus Croatico-martialium virorum una cum suis solutionibus*. Dubravka Božić Bogović i Eldina Lovaš potpisuju članak naslova »Demografski pokazatelji u matičnoj knjizi umrlih reformirane župe Vardarac u 18. stoljeću« (171-198), smještene u južnoj Baranji. Primjenom kvantitativne, analitičke i deskriptivne metode u radu se donose podatci o biološkom životu pojedinca, kao i o društvenim i kulturnim obilježjima stanovništva spomenute župe te ih se uspoređuje s drugim dijelovima južne Baranje. Sam je tekst popraćen brojnim grafikonima i tablicama.

Posljednja cjelina rubrike s člancima odnosi se na 19. stoljeće i sadrži dva rada. U prvom, naslovljenom »Popis plemića grada Nina iz 1817. godine« (199-244), Miroslav Granić, u kontekstu nepriznavanja ninskog plemstva od austrijske vlasti za vrijeme Druge austrijske uprave, kritički raščlanjuje službeni popis ninskih plemića koji je bio priložen zamolbi ninskoga općinskog upraviteljstva za potrebe priznanja plemstva pripadnicima ukinutog ninskoga plemićkog vijeća. Na kraju teksta nalazi se popis plemića grada Nina iz fonda obitelji Addobatti u Državnome arhivu u Zadru. U zaključnom radu te rubrike »Album fotomehaničkih otisaka s motivima iz Dalmacije – dar Društva za prosvjetu puka u Splitu biskupu Strossmayeru« (245-260) autori Ivana Katušić i Hrvoje Gržina s oblikovnog i sadržajnog aspekta analiziraju malo poznati album, dar Josipu Jurju Strossmayeru povodom pedesete obljetnice njegove biskupske službe. Uz popis snimaka u albumu, samom je tekstu priloženo i pet ilustracija.

Sljedeća rubrika, *Grada*, donosi jedan rad naslova »Regesti isprava 16. stoljeća iz Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Osmi dio: Isprave iz razdoblja 1560. – 1562.« (263-290). Ti regesti, koje su sastavili Antun Mayer i suradnici, nastavak su rada na objavljivanju izvora Arhiva HAZU-a u zbirci isprava *Diplomata*, koji je započeo još u prvim nastavcima *Zbornika* (sv. 2-5) i rezultirao objavom regesti srednjovjekovnih isprava. Projekt je nastavljen 2007. godine s ciljem da se objave i one isprave nakon 1526. godine. Kao i dosadašnje dijelove, i ovaj je za tisak također priredila Maja Katušić.

Ocjene i prikazi rubrika je kojom se zaključuje ovaj broj *Zbornika*. Tu se ponovno može naći velik broj tekstova, njih dvadeset i četiri, u kojima su prikazane raznovrsne i relevantne domaće i strane publikacije objavljene unutar posljednjih nekoliko godina.

Filip Novosel